

Brassai hite és vallása.

Akik Brassaival foglalkoznak, egyértelműleg azt hirdetik, hogy őt nem az iskola tette tudóssá, ő nem viselte egy iskola bélyegét sem, mert saját erejéből, saját erős elhatározásából tanult meg mindent, amit tudni akart.

Amit tudásáról állítanak, ugyanaz talál vallására is, értvén ezen istenhitét. Az ő hite abból az isteni szikrából, vagy — mondhatjuk — isteni csirából lett azzá, mi volt, amely minden emberi teremtménynek születésénél fogva adva van. Hogy ennek ellenére a vallás oly sokféle árnyalatban jelentkezik az embervilágban, annak nem a csirában rejlik a titka, hanem abban, hogy a vallást tanítják, ahelyett, hogy csirájának növést elősegítsék. Közelebbről olvastam egy hittankönyv írójának következő figyelmeztetését: „Én írtam meséket, jellemképeket a gyermekek számára, adtam utasítást a tanítónak, de nem kívánom még azt sem, hogy felolvassa könyvemből a leckének szánt darabokat, ha a helyett szembe ül a gyermekekkel, beszélget velök, foglalkoztatja lelköket, érintgeti szívöket s így fölemeli őket a vallásos áhitat körébe.“

Az ágyán térdeplő, összefogott kezű, kis imádkozó azt a csirát táplálja anyja lehellelével, az anyai szívnek a szemén át ráható melegével, amelyből ő, a kis hívő, ha szavai volnának, azt mondaná, amit csak a filozófus hívő tudott kifejezni: „mi Istenben vagyunk, élünk és mozgunk“.

Mielőtt az ember erre az öntudatos kifejezésre eljuthat, nagyon hosszú utat kell megtennie; sőt ha az a kétes szerencséje akad, hogy a vallást tanulás útján, a káték szavaiból ismeri meg, ritkán, vagy talán soha sem érzi meg Isten közelségét.

Brassainak megadatott az a szerencse, hogy vallását önmagából növelhette élő hitté. Ezt elősegítette a családi nevelés és az a vallás, amelynek gyülekezetében apja pap, anyja hallgató volt.

A családi nevelés mérhetetlenül nagy szerepet játszik a fejlődés hosszú útján. Az anya ölében kezdődik. Mikor gyermeke kis testét kebléből táplálja, ugyanakkor lelkéből lelkét ébresztgeti. Itt a két

lélek között olyan folyamat van, amelyent a nap a növény világában véghez visz. A rügy levéllé, a bimbó virággá változik s mindenik más szint, más alakot, más illatot ölt magára. Mindenikből oly önálló egyéniség fejlődik ki, amelyet tőle elvenni nem lehet. A kertész mesterséges beavatkozása nagy változást okoz, nemesítőleg, tökéletesítőleg foly be az újjá születésre. A szemlélő gyönyörűségét leli benne, s bámulja az új szépségeket, de nem feledi, hogy minden kísérletnél vissza kell térnie az ős alanyhoz, mert csak ebből kapja az oltvány az élethez és a növéshez szükséges táplálékot.

A nőni kezdő gyermek Brassaira az anyai áhítat úgy hatott, mint a bimbóra a reggeli harmat. Egyik sem tudta mi történik vele, de mind az egyik, mind a másik tovább haladott a maga útján. A bimbóból virág, a fiuból vallásos kedély lett. A gyermek Brassai lelkének húrjait a harang zúgása, zengése, minden napon a láthatatlanul jelenlevő lélek közelségébe emelte. Az ős templom csöndje, az atyai pap ismert kedves hangja, elvezette az imádkozás nagy titkának az ajtajáig. A gyermekifjúra várt a további föladat, hogy föltárja azt az ajtót, amely a mennyországba, abba a szent birodalomba vezette, amely itt van a földön, amit a legnagyobb imdkozó így fejezett ki: Istenországa tibennetek van, mert ti Isten gyermekei vagytok. Isten fiai és leányai.

A vallásossá levésnek tehát föltétele a hitcsirának olyan hitkörbe helyezése, ahol megkapja azt, ami fejlődéséhez szükséges. Brassainak nemcsak az volt megadva, hogy a hívő lelkek szuggeszcióját élvezhette, hanem az is, hogy a lélek spontán törekvései útjában akadályra nem talált. Ellenben megtalált mindent, ami az öntudatra-ébredéssel párhuzamosan haladva, az istentudat valóságát a hit mindent befogadó lelki világában fölépítette. Saját elbeszéléséből tudjuk, hogy a torockószentgyörgyi udvar palotájából kihallászó zene a gyermeket magához csábította s midőn ettől a szerencsétől megfosztották, maga készítette néma zongorán játszva, kis lelke tovább zengette a hangokat s azután az erdő szélén s a virágos réten a madarak dalával, a virágok illatával pótolta azt a mennyei harmoniát, amelyet mi vallásos élménynek nevezünk. A nagy Plato, aki magának egészen új világot, az ideák világát teremtette meg, azt mondotta, hogy a zene a tiszta erkölcsi érzést biztosítja az embernek, mert fölemeli a földi salak közeléből a szférák világába. Vajjon Beethoven nem vakságának köszönhet-e, hogy azután termelte a legcsodálatosabb symphoniákat, amikor testi szeme már nem látta a földi szennyet és salakot.

Brieley ugyanezt fejezi ki: az ember fokozatosan közeledik ahhoz a nagy igazsághoz, amely az örök lélekben összpontosul. Ezt a nagy alkotó az ember segítségével magában az emberben valósítja meg.

Mindamelletts is, hogy Brassaiban a tudatos ismeretszerzés és lelki élvezés nagyon korán kezdődött, nehéz volna meghatározni, mennyi idős korában lett öntudatos istenhívő. Merem állítani, hogy mihelyt a Miatyánk szavait el tudta mondani anyja után, már megkezdődött az Istenben hívés és ez átalakult istentudattá, mint megérzése annak, hogy Isten vele van, őt védi, szereti, segíti, hogy ő is szerethesse szülőiben a jóságot; a virágban, a dalban az életben a szépséget.

Ez a gyermeki istenhit nagyon kiskörű, kezdetleges, de olyan mély s olyan bizonyos, hogy ami ezután következik, annak alapjául szolgál. Az, amit számtalan példa mutat, hogy az ember, ha mint istentagadó, kételkedő éli életét, s fennhangon dicsekszik hitetlenségével, rendszeren azt igazolja, hogy keresi, amit elveszített, Brassai azt mondja: aki egyenes lelkéből mondja: nem hiszek, megcsalja magát. A lélekben mélyen van a hit, mely nem szárad el.

Brassai hitfejlődése a családi környezetben történt 13 éves koráig. Akkor az alsó iskola megelégedett az Urimája és a tizparancsolat tanításával. Brassai ezeket hamar és könnyen megtanulta szülőitől. A többi rá volt bízva s ő szíve szerint mélyítette vallásos buzgóságát. Atyja imádságos könyvét magához vette, a papi kert méhesében elrejtőzött s ott órákig imádkozott. Ime az Isten színe előtt álló ősember, egy gyermek alakjában megjelenve. Neki a nyomtatás művészete adta a kezébe azt, amit a másik annyi ezer éven át fából, kőből maga szerkesztett az Istenhez vezetés eszközéül.

A hit szavaiba foglalt kinyilatkoztatás nemcsak Silóban, a Sinain, Názáretben, Mekkában, hanem a torockószentgyörgyi papi kertben is megjelent az emberi ajkon. És ez a nagy isteni ajándék vele maradt az élet végéig és az örökkévalóság végtelenségéig. Vannak olyan pillanatok a lélek életében, amelyek egyszerre meg szabják útját örök időre.

Rendkívüli értékű előttem a nagy unitárius próféta pap: Parker Tivadar istenhívővé tevésének a kiinduló pontja. Parker a nagy filozófus pap, kis gyerek korában a mezőn járt, s midőn a tócsában uszkáló kis békára fölemelte pálcáját, azt hallotta: *Ne*. Kereste a hang forrását, anyjájának vélte s midőn az anyja megmagyarázta,

hogy az a hang az Isten szava volt lelkében, a pappá és prófétává levés már megkezdődött a kis fiúban.

A lélekismeret az egyedüli érték, ami mienk, amit tőlünk elvenni nem lehet, ami velünk nő, velünk erősödik. Ennek az ad örök értéket. Az bizonyítja, hogy az abszolút lélekhez tartozik. „Ez az egész emberiségnek szab rendet“. Ez a lélekismeret — mondja Brassai — mely igenis sürgeti, hogy meggyőződésünket követve ahhoz a párthoz csatlakozzunk, amely lelki nyugalmat és boldogságot ígér.¹⁾

Hogy Brassai milyen őszinte mélységgel volt vallásos, azt legjobban meg lehet tanulni a Vasárnapi Ujságban közölt imáiból. A ki olvassa és újra elolvassa, egyszer kezdi hallani az eol hárfa elbájoló, zamatos hangjait. Hiába keresnők az iskolát, melyre rá vallánának kifejezései. Ezek az imák nem a szavakkal, hanem azzal a valamivel hatnak, ami túl van a szón, s a szó formáján.

Föltűnik a tájékozott olvasó előtt, hogy az ifjú Brassait kora unitárius teológiájából nem hódította meg semmi, ami akkor még java részben inkább volt áriánizmus, vagy jobb esetben szociniano-árminiánizmus, vagy Szentábrahámi szerint Kripto-unitarizmus. De Brassai az iskolában keveset vagy semmit sem tanult meg ebből. Ha meg is tanulta nem tette magáévá, mert sohasem volt embere sem a szó-sem a mondat-formáknak, annál kevésbbé a hitformáknak.

Ha most azt kérdezi valaki, hogy mi volt a Brassai unitarizmusa, azt mondom: az Isten létezésében, ténykedésében, velünk, közöttünk élésében és szeretetében való hit. Nemcsak, hanem olyan hitbizonyosság, amely teljesebb és valódibb magánál a testi lét-zésnél, mert ez az élet egysége, az élet bizonyossága.

Az istenhit egy része annak a rettenetes nagy valóságnak, amely magába foglalja nemcsak az embervilágot, a földet, az eget s annak ezernyi ezer csillagát, hanem azt, aki mindennél több, nagyobb, csodálatosabb, mert az maga Isten, aki nemcsak azért több és nagyobb, mert tőle és általa van az egész, hanem azért, mert ő benne van, ő él, ő hat, ő éltet, ő javít, ő elevenít, ő tökéletesít mindent.

Brassai ezt így fejezi ki: meg vagyok győződve, hogy öntudatom, az én, vagy a lélek, minden más emberi lélek öntudatával egyezik. Ebből következik, hogy az emberi lélek egy végetlen lélek-mennyi-

¹⁾ Brassai: Nézetek a vallás eszméjéről. Kiadja a Dávid Ferenc Egylet. Kolozsvár. 17 l.

ségnek, véghetetlen kicsiny, mindazonáltal azonos részecskéje és ez a lélekmennyiség az Isten.

Az unitárius felfogás és hit lényegéhez tartozik, hogy amilyen mérhetetlenül kiterjedő s tehát teljesen szabad Isten cselekvése, akarata és gondolata, olyan az emberben levő isteni léleké is. Hogy az embert ilyennek tartjuk, és ilyennek tanítjuk, azt Jézusnak köszönjük, akit mi is gyakran mondunk Isten egyszülött, tulajdon fiának, mert benne az isteni uralkodott az emberi felett, éppen mint a hogy Isten uralkodik a világnak nevezett mindenség felett. Ez a meggondolás minket unitáriusokat följogosít arra, hogy az isteniűségben részeseknek érezzük magunkat. Ez nyilatkozott meg Brassaiiban, midőn ő, mint gyermek, mint ifjú, mint öreg ember, bizalommal fordult Istenéhez imáiban, s még inkább hitében.

Hihetőleg túlzásnak fogják minősíteni, ha némi párhuzamot vonok Brassai és Jézus között. De ez legfennebb azt fogja mutatni, hogy Brassai nemcsak ismerte Jézust és az evangéliumot, hanem azt követni és megvalósítani is céljának tekintette. Egy modern zsidó író Dr. Montefiosc szavait idézem: *Jézus tanítása* című művéből. „Nem a betűt, hanem a lelket kell szem előtt tartani, és így kell vizsgálni Jézusnak a hitről alkotott nézetét. Olyan nagy kiterjedésű, és olyan egyszerű és élénk. Nem mesterkélte, nincs ellentétben a cselekedettel. Talán helyesebb volna inkább bizalomnak, mint hitnek nevezni. Isten állandó jóságában való határtalan bizalomnak. Ez nem ütközik össze a természet törvényeivel, de egymagában is teljes és nincsen szüksége külső jelekre. Minthogy ez a bizalom teljesen az ő sajátja, őt sohasem vezeti félre, nem hozza ellentétbe önmagával, s innen van, hogy hasonlót kíván másoktól is. Ő nem kíván jelt Istentől s azért kifogásolja azokat akik kívánnak. Ő Isten küldöttje volt, isteni megbízásban járt el, ezért kívánta meg, hogy mások is higyenek Istenben“. Csak jól át kell tekinteni Brassai életét, hitét és cselekedeteit s észre vesszük, hogy Jézusnak iménti jellemzése rátalál. De hiszen ez el is várható nemcsak Brassaitól, hanem minden igaz és hű kereszténytől.

Brassaival legtöbbször, s más unitáriussal is igen gyakran megtörtént, hogy ismerői, tisztelői, barátai vagy nem tudták, vagy igen későre hallották meg, hogy unitárius vallású. Ennek egyik magyarázata, különösen katolikus körökben az volt, hogy mi a külső jeleket nem használjuk. Keresztet nem hordozunk, keresztet nem vetünk sem a templomban, sem máshol. De az is magyarázatul szolgál, hogy sem hitünkkel, sem vallásunkkal nem dicsekedünk. Mi

nem akarunk másokat megváltani azzal, hogy hitünk seregébe csábítjuk, mert azt tapasztaljuk, hogy aki a maga hitét önlelkéből táplálja, az rendre ráeszmél Jézus mondásának igazságára: a betű megöl, a lélek megelevenít, de arra is, hogy az unitárius vallás egyezik Jézus vallásával.

Brassai a vallást élte és élvezte, de néhány érdekes hitbölcseleti elmélkedésben ki is fejtette, főleg a Dávid Ferenc Egyletben tartott felolvasásaiban. Ezekben megmutatta a tudományos világ előtt is, hogy ő unitárius és büszke is vallására, mert az meg van tisztulva minden olyan külsőségtől, tanelmélettől és dogmától, ami a hitnek akadálya, mert a lelket elzárja az Istennel való közvetlen érintkezéstől.

Brassai unitarizmusát egyéni hitén kívül legvilágosabban mutatja Jézusról táplált fölfogása.

A kereszténység történelmében minden más kérdés eltörpül Jézus Krisztusról, személyéről, lényéről, Istenhez, a világhoz és az emberhez való viszonyáról formált elméletekkel és hitnézetekkel szemben.

Az unitárius fölfogásnak Jézusról hirdetett tanítása adja meg legsajátosabb jellegét. Ennek a kulcsa és magyarázata az, hogy mi unitáriusok a három első evangélium Jézusát tekintjük a történelmi, az igazi Názáreti Jézusnak. A keresztény egyházi elméletek legtöbbje abból a görög filozófiai tételből táplálkozik, amely a János evangéliuma legelején van: „Kezdetben vala az ige, az ige Istennél vala és az ige Isten vala“.

Távol van tőlem az a szándék, hogy én e titokteljes mondat szövevényébe vinném hallgatóimat. Csak annyit teszek hozzá, hogy ugyanebben az evangéliumban folytatólag el van mondva, hogy János bizonyosságot tett róla (Jézusról) s amikor kérdezték Jézust, hogy ő kicsoda volna, „megvallá, hogy nem én vagyok a Krisztus“. Ebből következett és másképpen nem is volt, hogy ő nem tartotta magát sem Messiásnak, sem Urnak, sem Igének, hanem ama Názáretinek, aki azért jött, hogy a törvényt betöltse szeretettel. Ha valaki új névvel akarja fölruházni Jézust, legyen az ő neve Szeretet. Így lesz legméltóbb fia Istennek.

Unitárius elődeinket azért érte legtöbb gáncs és szidalom, mert ők a János és különösen a többi evangélium tanítása után kimerték mondani, hogy Jézus akkor kezdett lenni, amikor született s minthogy földi emberektől született, ember volt. Az unitáriusoktól emiatt legtöbb keresztény egyház megtagadta a keresztény nevezetet

s még ma is akadnak oly elfogultak, akik elhítetik magukkal, hogy ők igaz keresztények, ellenben az unitáriusok nem.

Emiatt folyt és foly a harc a IV-ik száz óta, midőn két püspök, Arius és Athanasius vívta az első nagy csatát. Akkor az volt a kérdés: olyan-e, vagyis egy lényeg-e Jézus Istennel, a fiú az Atyával. Egy görög szó körül forgott az örvény: Homousios vagy Homoiusios. Ez az *i* betű harca, amint Madách az Ember tragédiájában elmondja.

Emiatt nemcsak sok szó, hanem sok vér is folyt már és sok élet sorvadt el. A Dávid Ferencé is, mert azt hirdette: „Jézus nem imádandó, mert imádat csak az Atyát illeti és nem a Fiút is“.

Brassainkat egy francia könyv: „Jézus élete“ Didon Atyától, sodorta bele ebbe a harcba. A francia író a XIX-ik százban általánosan elterjedt, tehát nemcsak unitárius, hanem egyetemes felfogást vesz bírálat alá, amely szerinte így szól Jézusról: „Az igazi Jézus a történelem Jézusa, úgy született, mint minden ember, úgy élt, mint azok, nem tett több hibát, mint azok: tisztább erkölcsi-séget tanított, kevésbbé tökélytelen vallást alapított, mint mások megbukott, mint általában minden reformátor bukik a környezete konok e'lenállása miatt, áldozata lett a zsidók makacs ellenszegülésének, meghalt, mint meghalunk mindnyájunk, sem fel nem támadott, sem nem él Istenben“. Így ír a francia Páter és sem a XIX-i, sem a XX-ik száz gondolkozója nem tud szemet hunyni a fölött, hogy amit ez a tömörített körülírás kifejez, sok igazságot tartalmaz. Itt az van megmondva, hogy a reformátorok sorsa mindig ugyanaz volt. Meglátták, fölismerték az igazságot, de, mert különbözött a mások felfogásától, megvettetés, szidalom, gúny, kereszt, börtön vagy máglya lett a jutalom. S vajjon kisebb-e Jézus, ha őt az emberiség megváltói között látjuk és úgy tiszteljük, mint legnagyobbat, leghősiesebbet, mégis Istennek legalázatosabb gyermekét, aki az Atya kezébe ajánlotta lelkét?

A francia író Jézus istenvoltát akarja bizonyítani. Brassai azzal becsüli meg, hogy összefoglalja Jézus Istenségére írt bibliai bizonyítékait, azután rendre, nagy türelemmel kimutatja, hogy a próféciákból Jézus Istensége megbizonyítása végett érveket gyártani csak oly fogásokkal lehet, amit álokoskodásnak szoktak nevezni.¹⁾

Jézus istenvoltának erős bizonyítékául csodatetteire szoktak támaszkodni. Brassai egy újabb korú francia író, Russeaut idézi

¹⁾ l. m. 164 l.

nézete tolmácsául. Hosszú fejtegetésében beigazolja, hogy még a legjobban bizonyított tények sem bizonyítanak semmit, mert hogy valami csuda legyen, a lehetőség határain túl kell terjednie, arról pedig, hogy csuda-e vagy nem, egy bölcs sem bizonyosodhatik meg.

Tehát így végzi Brassai: sem prófécia, sem csuda Jézusnak istenvoltát nem bizonyítja s efelől csak azt győzheti meg, aki már előre elfogultan hiszi; mi pedig nem lévén elfogultak, a két állítás közül kötelesek vagyunk azt vallani, hogy Jézus nem Isten.

„Mi azt gondoljuk, — írja Brassai, — hogy egy Istenküldötte, egy erkölcsileg tökéletes, egy tökéletes erkölcsöt, Istenországát hirdető és tanítmányáért üldözést, kínzást, halált szenvedett ember buzgóbb hálát, mélyebb tiszteletet érdemel, igényel, élvez egész az imádás határáig, mintegy devalvált, az egész emberfaj bűnével terhelt Isten.“

Bármilyen távol álljon Brassai és az unitáriusok tanítása Jézusról, a mások tanításától, annyi bizonyos, hogy az unitáriusok ragaszkodása Jézushoz, életéhez, tanításához, lelkéhez, tehát eszméihez, szívéhez, tehát jó cselekedeteihez, sokkal tisztább, önzetlenebb, mint sokaké lehet, mert ők benne az igaz embertársat, a jó testvért, a követhető és megvalósítható eszményt látják, követik és tisztelik.

Ennek a tiszteletnek, egyebek mellett, az a nagy előnye, hogy sem Jézus, sem az ő csodatetteitől várt megváltás reménysége, az unitáriusokat, hitők szerint nem szakítja el az égi Atyától, Jézusnak és mindnyájunknak egyedül tökéletes Istenétől. Ha ebben a hitben, érzésben és felfogásban megközelíthetjük Brassait, jó úton járunk.

Brassai őszintén és főnntartás nélkül hitt Isten teremtő, gondviselő és jóságos, mindent átfogó lelke szünetlen jelenlétében és működésében. Isten, mint akarat, előtte elzárta minden lehetőségét annak, hogy akár a vak véletlen, akár valamely merev és örökre szóló előre elrendelés, szerepet vihessen az ember, vagy a fizikai világ intézésében. Isten nem kötheti meg önmagát, sem az ember bűne miatt, sem saját hatalmának koronként megmutatása miatt.

Ez a hiten alapuló meggyőződés hívta Brassait harcba a materializmus ellen; ez adta kezébe a tollat, midőn a pápát, a püspökök és kardinálisok a csalatkozhatatlanság hatalmával ruházták föl. Isteni erő ölel és önt át minden létezőt s abból, mint szeretetből része van mindennek, mint akaratból él és érvényesít az ember, az isteni akarat törvényei szerint, mindent, ami rábízott. De tévedni és tévelyegni fog az ember mindaddig, valameddig a por-

ból vett elemekkel kell küzdenie. De a tévedések és a hibák ép olyan eszközök az ember haladása biztosítására, amilyen a test ereje helyreállítására a megállás, a pihenés, az alvás. Ha az ember megszűnne gyarló és vétkező lenni, már nem volna ember, már be volna fejezve földi pályája. Már nem ismerné s tehát nem is élvezné a gyermeki ártatlan örömeit, a szülői fárasztó és aggasztó gondokat.

Ebben az egyetemes törvényességben helyezte el Isten az emberiség egységét, egyenlőségét, testvériségét. Ez teszi oly mérhetlenül becsessé Jézus szerepét. Az unitárius vallás örökös tanítása: Jézus Isten akaratát legjobban megismerte, ahhoz mindhalálig hű volt. Ezt a tanítást senki sem követte öntudatosabban Brassainál. Ő a testvériség és az istenfiúság között nem ismert el semmi különbséget. Ő körüljárt és ahol segíteni kellett, segített, ahol tanítani, tanított a legcsekélyebb személyválogatás nélkül. Mindezek mellett és ezek fölött példát adott az emberiség tökéletesítése nagy munkájában.

Volt alkalma hallani, tapasztalni is, hogy az unitáriusokat nem tartják keresztényeknek. Csak egy párszor vette a fáradságot, hogy ez ellen védekezzék s ekkor is arra inti unitárius testvéreit: „Ne csüggedjete, mert az unitárius tanítás és az élet, összhangban van egymással“.

Itt jelentkezik az unitárius fölfogásnak a társadalmi élethez való viszonya. Brassai abból indult ki: „Igyekezz jót tenni.“ Ettől az elvtől sohasem tért el. Ez nála nem is elv, hanem maga az élet volt. Ő azért élt, mert jót akart tenni, azért tett jót, mert ebben lelte boldogságát. Azért volt boldog, mert érezte, hogy Isten akaratát teljesíti.

Élete tisztán átlátszó élet. A küzdelmek lankadatlan sorozata, de sohasem magáért, mindig másokért.

Hite volt az a védőpaizs, amely akkor is a biztonság érzetével erősítette meg, amikor mindentől elhagyottnak gondolta magát.

Aki fejtegetéseimet figyelemmel kísérte, észrevehette, hogy a gyermek és a 98 éves Brassai hitvilágában csak fokozati különbség volt. A gyermek Brassai imádkozott, mert szeretett Istennel lenni. A férfi Brassai imádkozott, mert apostolnak érezte magát és körüljárván, megtanított másokat, hogyan kell imádkozni és hinni. Az öreg Brassai a bölcs próféta előrelátásával irtotta a tévelygéseket, a balhitet és mutatta azt az utat, amelyen el lehet jutni a haladó emberiséghez legméltóbb istenhíthez.

Dr. Boros György.

Egy amerikai unitárius pap hitvallása.

(Miért vagyok unitárius?)

„Szüleim unitáriusok voltak s első vallásos nevelésemet is unitárius Sunday School-okban kaptam.

Az ifjúkor kiábrándulásai sokunknak keservesek: én különösen nehezen viseltem azokat. Egészen buskomorrá váltam és boldogtalannak éreztem magam. Csalódott lelkem megnyugvást keresett s termékeny talajként fogadta a „Christian Science“¹⁾ tanításait. Tizenhat éves koromban egy ilyen egyházközség tagjává lettem; még pedig odaadó tagjává. Bibliájukat, a „Science and Health“-ot naponta olvastam; a szerdai bizonyágtevéseket soha el nem mulasztottam s néha irtam a „Christian Science Santinel“-be is. Én ez egyházban gyógyulást kerestem. Testit és lelkít. Egészségi állapotom javult is valamit, de legnagyobb érték, mit tőle kaptam, valami mélységes komolyság és újszerű boldogság, mely mint erős vár bástyázott el az életkisértésektől s állandó, soha nem ismert vágyra ébresztett: szomjaztam az Istent. Ezért arra az öt évre, mit körükben töltöttem, hálával gondolok.

Iskoláimat végezve egy évig kereskedelmi pályán, majd mint egy fiú iskola tanára működtem, de nem szüntem meg igazi, sőt gyakorlati Christian Scientist lenni és a Scientist bibliát naponta tanulmányozni.

E tanulmányaim oda vezettek, hogy hitemet boncolgatni kezdettem. Eddig hitemet védtem másokkal szemben, most megtámadtam én magam. A forduló pont egy októberi napon következett be, mikor az erdőn egy fatörzsön ülve keresztkérdések alá fogtam magamat: Itt vagyok 23 évvel. A Christian Scientist egyházhoz

¹⁾ Christian Scientist egyike Amerika számtalan vallási különlegeségeinek. Szekta, melynek tagjai az összes testi és lelki betegségeket mentális úton gyógyíthatóknak vélik. Számukra minden ok és okozat szellemi, s anyag nem létezik. Bűn, betegség, halál csak addig uralkodnak az emberen, míg fel nem fedezte Jézus tanításainak és gyógyításainak isteni erejét. Alapította Rev. Baker Mária 1866-ban. L. L.